

МОТИВАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРИВЛАСНЕННЯ: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Губеладзе Ірина Гурамівна¹

¹Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології мас і спільнот,
Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8023-6408>
Researcher ID J-5910-2017

UDC: 316/159.942

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена вивченню мотивів, що лежать в основі почуття власності. Метою статті є емпіричне визначення основних мотивів, що спонукають особу до психологічного привласнення об'єктів власності різної природи: матеріальні, нематеріальні та абстрактні. Представлено результати емпіричного дослідження, в якому вивчалася семантичне поле природи власності та мотивації психологічного привласнення. Володіння розглядалося як суб'єктивне сприйняття особою, щось належить саме їй, без прив'язки до наявності чи відсутності юридично визнаного права. У результатах ми намагалися відобразити різні виміри мотивації психологічного володіння залежно від типу об'єкту власності: матеріальний, нематеріальний чи абстрактний. Опитування з відкритими питаннями було проведено серед 150 опитуваних. Кожен з опитуваних відповідав на окреме питання щодо кожного типу власності. Для аналізу відповідей було застосовано контент-аналіз змісту висловлювань. Представлені результати дослідження мотивації володіння з уявленням відмінностей щодо різних типів власності та залежно від статі опитуваних. Суттєвих відмінностей за віком не було виявлено. Особливе значення для всіх груп опитаних мали три виміри: (а) вплив та контроль над об'єктом власності, (б) право самостійного, унікального користування та (в) недоступність для інших. Отримані результати закладуть основу для подальших наукових розвідок в цьому напрямі.

Ключові слова: мотивація, психологічна власність, почуття власності, психологічне привласнення, психологічні чинники, потреба у власності, контроль, самоінвестування, інтимні знання.

Постановка проблеми. Володіння є частиною нашого щоденного життя, що пронизує усі його сфери і прояви. Питання власності є системотвірним явищем як для економістів, юристів, так і для психологів, перш за все з точки зору її соціально-психологічної природи. У людей виникає і проявляється почуття власності («моє» чи «наше») щодо матеріальних, нематеріальних і навіть абстрактних об'єктів власності. Це зумовлює когнітивну та емоційну прив'язаність між особою та об'єктом власності, що в свою чергу впливає на самосприйняття та поведінку людини. Тож постає питання, чому у людей виникає почуття психологічної власності? Які мотиви задовольняються проявом такого почуття? Які

глибинні потреби лежать в основі цього психологічного стану? Що врешті решт спонукає людей до психологічного привласнення?

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У питаннях психології власності дослідники розглядають підсвідоме прагнення до привласнення, накопичення (Ш. Летурно, Р. Пайпс, Ж. Сімон, З.Фрейд, Е.Фромм); представленість власності у структурі особистості (Л. Виготський, У.Джеймс, Р.Мейлі, Г. Олпорт, V. Noguti, A. Vokeyar, H. Dittmar); почуття власності як складову економічної свідомості (О. Дейнека, Н. Дембицька, А. Кітов, І. Корокошко, С.Малахов, В. Москаленко, В.Попов); зміст і структуру ставлення

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © Iryna H. Hubeladze

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

до власності і грошей (Н. Дембицька, І. Зубіашвілі, О.Лазурський, В.Мясищев, F.Rudmin, А. Фенько, L. Furby, A. Furnham), потребу власності (Т. Бурменко, О. Іванова, О. Карнишев, М. Луценко, Р. Пайпс, Н. Хазратова), почуття власності як засіб підвищення мотивації персоналу організації (Ch. Olkers, J.Pierce, A. Shukla, S. Singh, X.Dai, Ch. Hsee); практичні аспекти ставлення до власності представниками різних соціально-професійних груп власності (А. Журавльов, В.Позняков, В.Патрушев, А.Темницький).

Власність розглядається як соціально-психологічний феномен, що ґрунтується на базовій інстинктивній потребі у власності, задоволення якої тісно пов'язане з формуванням особистості і функціонуванням групової свідомості; психологічний атрибут особистості, який виділяє її з-поміж інших; основа для категоризації і диференціації, що можливо тільки у соціальній взаємодії (Карышев, Бурменко & Іванова, 2006; Луценко & Хазратова, 2011; Пайпс, 2008).

Незважаючи на всепроникність власницької поведінки людини, маловивченим є питання соціально-психологічної природи власності, зокрема реалізації почуття власності. Більше того систематичних досліджень щодо чинників її походження та власне мотивації психологічного привласнення належним чином не проводилося. Певною мірою здійснювалися наукові розвідки щодо психології ставлення до приватної власності (Карышев, Бурменко & Іванова, 2006). Проте сам феномен почуття власності є і досі маловивченим, тим паче чинники та мотиви психологічного привласнення різних об'єктів власності, звідки і чому з'являється це почуття і що воно дає людині. Постає питання про природу та основні мотиви психологічного привласнення або появи почуття власності щодо різних типів об'єктів власності: матеріальних, нематеріальних та абстрактних.

Мета статті: на основі результатів емпіричного дослідження визначити основні мотиви, що спонукають особу до психологічного привласнення матеріальних, нематеріальних та абстрактних об'єктів власності.

Наукове обґрунтування методології проведення дослідження. Ще Джеймс У. стверджував, що потреба у власності є одним з інстинктів людини і виражається як прагнення до привласнення (Джеймс, 1991).

З юридичної точки зору володіння надає фізичній особі три основні права: право на отримання частки від фізичної або фінансової вартості об'єкта, що належить, право розпорядження (контроль за впливом) та право отримувати інформацію. Психологічний аспект власності відображає наявність чи відсутність у людини відчуття господаря по відношенню до об'єктів власності, тобто ставлення до нього як до «свого» чи «чужого» (Карнышев, Бурменко, Іванова, 2006: 100). Інстинкт власності або, як його називає Джеймс У., потреба у власності є динамічною і змінюваною, але так чи інакше глибинна її сутність постійна (константна) і пов'язана з процесом відчуження чи присвоєння обмежених благ. Летурно Ш. обґрунтовував, що власність виникла не в наслідок праці, як стверджують економісти, а як наслідок чи закономірний результат інстинкту самозбереження. Продукти, речі, які людина віднімала у інших під час воєн, інші люди, які ставали рабами. В основі приватної власності лежить агресія і насильство. Рушійною силою розвитку приватної власності був індивідуалізм, який властивий людині. Він сприяв спочатку руйнації спільнотної власності, а потім і феодалізму. Саме індивідуалізм на думку Летурно Ш. спровокував появу і розвиток капіталістичних стосунків (Летурно, 1889).

Проте власність має не тільки об'єктивний (правовий) вимір, а й суб'єктивний, психологічний вимір, що пов'язаний із суб'єктивним психологічним переживанням людини, що щось належить саме їй. На думку Р. Пайпса, потяг до привласнення означає набагато більше, ніж просто бажання володіти фізично відчутними об'єктами, оскільки є міцно пов'язаними з особистістю людини й розвиває в неї почуття власної гідності та віру у власні сили (Пайпс, 2008). Пізніше багато західних соціологів, економістів і психологів пов'язували поняття власності з індивідуалістичними проявами людини. До того ж не тільки з матеріальними її аспектами, але й з іншими сторонами особистості, такими як свобода, незалежність, прагнення до самоствердження, рівень самооцінки тощо (Карнышев, Бурменко, Іванова, 2006: 101). Власність, як стверджують дослідники, – це свобода, що продовжується, точніше це розширення егоїстичної особистості на річ (об'єкт власності), яка не маючи власної гідності є частиною

гідності власника. Тож, у стосунках між людьми, оцінюючи гідність іншої людини іноді до його принад зараховують і його власність.

Мотиви психологічного привласнення відіграють велику роль, оскільки вони визначають загальний напрям і енергоємність активності людини. Наскільки активною, продуктивною, результативною, вмотивованою вона буде у своїй діяльності. Мотивація психологічного привласнення впливає на соціально-психологічні механізми формування самооцінки власника через власність (занижена, адекватно низька, адекватно висока, завищена).

Ті нечисленні наукові розвідки, які стосувалися привласнення з психологічної точки (Beaglehole, 2015; Bettelheim, 1969; Mead, 1934), як правило, представляли лише спекулятивні дискусії, а не емпіричні дослідження.

На нашу думку, хорошим підґрунтям для пояснення мотивації психологічного привласнення є піраміда потреб Маслоу А., відносно якої добре проілюстровано можливості задоволення людської потреби у власності та самого почуття власності. Так, задоволення потреби у власності є необхідною умовою задоволення перш за все базових потреб (власна територія, їжа), потреби в безпеці (фактичне чи символічне володіння власною територією, яка є запорукою захисту і спокою, різного роду ресурси для захисту (ліки, їжа, зброя, одяг тощо)) і потреба в повазі і прийнятті іншими (самоствердження і прийняття людини в певну спільноту через чи завдяки її власності, які можуть інтерпретуватися суспільством як певний рівень досягнень, єднання з собі подібними на майновій основі тощо). Також важливим є почуття власності щодо об'єктів, які сприяють самоствердженню особи, її самореалізації. До таких можна віднести як певні «статусні» речі, так і продукти творчості особи, продукти її інтелектуальної власності, а також усе те, що дає змогу особі виразити свою унікальність та індивідуальність.

Разом з тим дискусійним у цьому контексті нам видається теза А. Маслоу щодо так званої «міри задоволення потреби», згідно якої неможливе задоволення потреби вищого порядку допоки не буде задоволена потреба нижчого порядку. Погодитися з цією тезою можна лише до міри. Ми припускаємо, що відносно

почуття власності, більш важливим є загальна цінність власності в суспільстві, актуальний стан переживань людини, ситуація загрози чи спокою щодо володіння об'єктом власності. Як обґрунтовує Климчук В., мотиваційний дискурс піддається фасилітації з боку іншої особи і відповідним трансформаціям. Більше того він може бути заразливим і передаватися від особи до особи в межах інтергрупової взаємодії (Климчук, 2015).

Низка дослідників психологічної природи власності (Mead, 1934; Furby, 1978; Dittmar, 1992) вказують, що існують три основні мотиви, які лежать в основі психологічного привласнення: 1) досягнення бажаних результатів (ефективність та дієвість); 2) формування і підтримка ідентичності та самовираження; 3) бажання мати свою територію, простір. Однак Pierce, Kostova & Dirks (2002: 300) пропонують відійти від ідей дослідників початку XX століття і обґрунтовують свою систему мотивів психологічного привласнення. Зокрема вони наголошують на ролі контролю, самоінвестиції та отримання унікальної інформації для формування і підтримки почуття власності. Ці чотири мотиви (ефективність, самоідентифікація, дім та стимулювання), як стверджує Пірс Дж., є латентними станами, які можуть актуалізуватися різною мірою у різних ситуаціях під час взаємодії особи із різними потенційними об'єктами власності. Для актуалізації почуття власності щодо того чи того об'єкту достатньо посилити хоча б один із мотивів (Pierce, 2002).

Говорячи про мотиви власності варто розрізняти мотиви отримання приватної власності і психологічного привласнення як, перш за все, соціально-психологічного конструкту. З набуттям Україною незалежності все більше говориться про приватну власність її роль в житті як особи, так і держави в цілому. І все більше привертається увага вивченню мотивів отримання приватної власності. Безумовно визнання чи невикнання інституту приватної власності як такої, що характеризує масову свідомість і загальну готовність населення країни до розвитку ринкових відносин на основі власності, має значний вплив загалом на формування і реалізацію почуття власності щодо різних об'єктів власності у різних соціальних практиках. Так, Карнишев А., Бурменко Т. та Іванова О. емпіричним шляхом визначили чотири типи мотивів привласнення: *мотиви*

«потреби», тобто потрібна допомога, запорука спокійного і небідного життя, а особливо старості; *прагматичні мотиви*, тобто власність дозволяє витрачати стільки захочеш, купувати те, що захочеш; *підприємницькі мотиви* пов'язані з тим, що власність є джерелом прибутку, вона працює і приносить користь іншим та дає змогу впливати на політику влади та *мотиви незалежності та самоствердження*, тобто власність дає змогу людям бути вільними, підтримує статус людини і підвищує відчуття власної значущості (Карнышев, Бурменко & Иванова, 2006: 39-40).

Як спільна когнітивна модель, психологічна власність охоплює вірування особи та спільноти і може існувати на індивідуальному або груповому рівні. Певні об'єкти власності не мають значення лише для певної окремо взятої людини, оскільки сама людина є членом спільноти. Завдяки цьому членству формуються відносини між людиною та предметами, які вона створює із зусиллям та володіє ними. Почуття власності людини щодо певних об'єктів насправді виникає і розвивається із взаємодії з іншими (авторитет, солідарність, обмін, заздрощі, жадібність, суперництво тощо). Навіть об'єкт приватної власності (бізнес, земля тощо) стає соціально значущим, коли він є частиною взаємодії між людьми. Власність інституціоналізує відносини суспільства з певним об'єктом (наприклад, робить об'єкт інструментом обміну чи дарування, робить його об'єктом індивідуальної, спільної чи колективної власності).

Іноді предмет є не лише інструментом для користування людиною, але чимось, що визначає стан людини. Наприклад, такі об'єкти, як країна, місто, команда та організація, настільки величезні з точки зору розміру, ефекту, динамічності тощо. Ці об'єкти власності не належать одній людині, а тому особа може мати як індивідуальне, так і спільне почуття власності на ці об'єкти. З такими об'єктами велика кількість людей мають спільні стосунки, і в цьому відношенні можна згадати про значну спільну власність. Психологічна власність також може бути почуттям, яке поділяють члени спільноти чи групи, і виникає воно на основі суттєвих подібностей, які збільшують солідарність, довіру, спільні інтереси та оцінки, співпрацю, спільні норми та відповідальність.

Мотивація контролювати і змінювати речі, що оточують людей, є одним з домінуючих у сучасному світі мотивів. Влада, контроль і вплив пов'язані з інструментальною функцією власності (Jussila, Tarkiainen, Sarstedt & Hair, 2015; Pierce, Kostova & Dirks, 2002; Peck & Shu, 2018). Цінність і значення, що надаються об'єктам власності, значною мірою визначаються тим, що ми можемо з ними робити. Отже, основним мотивом психологічного володіння є ефективність, що забезпечується нашими об'єктами, і вплив контролю, який таким чином досягається. Об'єкти власності і соціальне визнання іншими права особи володіти ними дають змогу людині конструювати своє оточення та задовольнити свої внутрішні потреби в успіху.

Власність допомагає нам об'єктивно презентувати, хто ми є, що робимо і що можемо зробити, тобто наші соціальні ролі. Об'єкти, якими ми володіємо та демонструємо, несуть сліди наших цінностей, ставлень, соціальної прихильності та досягнень. Це пов'язано з глибокими, унікальними, ціннісними знаннями про об'єкти власності, які наближають людину до об'єкта та змушують його інтегруватися із собою. Взаємозв'язок між собою та об'єктом інтенсифікується через наближення та пізнання, а відчуття володіння кристалізується, стає більш зрозумілим і відчутним (Pierce, Kostova & Dirks, 2002). Ми маємо сильніше почуття власності щодо об'єктів, які дісталися великими зусиллями, над якими ми довго думали, працювали і довше чекали.

Почуття власності також зумовлюється мотивом володіння територією чи реальним або символічним простором, що походить від інстинктивної потреби людини знаходитись у знайомому, керованому та безпечному місці. Людині важко, а часто і зовсім неможливо реалізовуватись і висловлювати свої думки в просторі, який їй не належить, або якщо вона не володіє чи не керує ним повністю. Мотив мати місце стосується не лише території, а й інших об'єктів. «Душа знаходить затишок серед предметів, якими вона володіє, колиш оточена речами душа захищає себе від почуття самотності та загубленості» (Pierce, Kostova & Dirks, 2002). «Своя територія» – це місце, яке символічно чи доволі реально ізолює і убезпечує від невідомого, яке показує межі свободи і незалежності, захищеність та зрозумілість простору (Пайпс, 2008; Луценко & Хазратова,

2011).

Завдяки власності розвиваються почуття відповідальності, турботи про об'єкт власності, управління, сприйняття індивідуальних ризиків, самопожертва, стійкість до змін, ентузіазм до змін, мотивація та громадянськість розвиваються (Pierce, Kostova & Dirks, 2002).

Застосовуючи «закон психічного об'єднання через цілісність», Джеймс У. (1991) стверджував, що завдяки живим стосункам з об'єктами власності особа добре пізнає їх, і завдяки цьому розвивається почуття власності щодо цих об'єктів.

Самоінвестування ресурсів і сил в об'єкт власності є ще одним шляхом формування і посилення психологічної власності. Це передбачає, що об'єкт власності наче породжується із самої особи, спираючись на особисті інвестиції власного часу, енергії, уяви тощо. Самоінвестування в об'єкти власності сприяють тому, що «Я» стає єдиним цілим із об'єктом. Така єдність виникає через те, що об'єкт наче виник із самості власника. Вкладення власного «Я» у об'єкт власності розглядається як внесок у дві першопричини, що пов'язані з психологічною власністю, включаючи задоволення потреби в самоідентифікації, тобто об'єкт власності стає вираженням себе і потребою місця, де можна перебувати в міру того, як людина звертається до мети власних інвестицій (Dittmar, 1992; Mead, 1934).

Як і у випадку зі ставленнями, психологічна власність має когнітивні, емоційні та поведінкові елементи і може існувати на індивідуальному або груповому рівні (Pierce, Kostova & Dirks, 2002).

Виклад основного матеріалу. Як бачимо основні розглянуті роботи, що були присвячені психологічній природі власності носять скоріше міркувальний, а не емпіричний характер. У зв'язку з браком емпіричних досліджень в цьому напрямі перед нами постало завдання предметніше дослідити саме явище почуття власності, особливості реалізації в соціальних практиках та мотивації психологічного привласнення. У даній статті ми наводимо результати саме щодо останнього питання. Зокрема ми зосередилися на визначенні відмінностей у мотивації прояву почуття власності щодо матеріальних, нематеріальних та абстрактних об'єктів власності.

Однорідність демографічних даних учасників

дослідження сприяла внутрішній обґрунтованості дослідження та дала змогу припустити, що результати швидше залежать від самого почуття власності, ніж від статі чи віку респондентів.

Гіпотеза дослідження: мотиви психологічного привласнення щодо різних типів об'єктів власності (матеріальні, нематеріальні, абстрактні) має різну пріоритетність та ієрархію. Існує відмінність між мотивацією чоловіків та жінок до психологічного привласнення.

Результати дослідження. Для визначення основних мотивів психологічного привласнення було проведено асоціативний експеримент. Було опитано 150 осіб віком від 18 до 72 років. 58% жінок і 42 % чоловіків. У межах доволі широкого опитування респондентам з поміж інших питань ставилися питання щодо визначення володіння та мотивації особистого володіння. Вони були сформульовані як загальні: «Назвіть 10-20 слів або словосполучень, які у вас асоціюються зі словом «власність»; «Назвіть кілька прикладів того, що ви можете назвати своїм: Моє (мій, моя, мої)»; «Назвіть кілька прикладів того, що ви можете назвати своїм: Наше (наш, наша, наші)»; «Що для вас означає володіти чимось? З чого складається ваше почуття власності?»; «Як ви відчуваєте, що щось належить саме вам?»; «Як ви відчуваєте різницю між тим, що належить виключно Вам (позначено словами «мій», «моя», «моє», «мої») і те, що належить ще комусь (позначено словами «наш», «наша», «наше», «наші»)»; «Що дає людині відчуття своєї власності?», «Чому людина прагне володіти чимось чи відчувати почуття власності?». Важливо відмітити що ми не обмежували респондентів тільки щодо володіння матеріальними речами, вони були вільні своєму виборі та асоціаціях. Отримані дані аналізувалися з урахуванням віку, статі та місця проживання (сільська, міська місцевість) респондентів.

Використання таких відкритих питань дало нам змогу окреслити проблемне поле розуміння і соціальних репрезентацій українців щодо поняття «власність» та «володіти» та окреслити основні мотиви психологічного привласнення чи володіння.

Для аналізу отриманих даних нами було застосовано процедуру контент-аналізу даних. Застосований аналіз змісту включав два етапи: (а) визначення конкретних категорій для кодування висловлювань суб'єктів

та (б) кодування кожного висловлювання в кожному інтерв'ю як щодо питання (або теми), так і категорії (або концепція) вона представлена. Розрахунок надійності був відсотком узгоджених категорій, поділеним на загальну кількість кодів (погоджується плюс не погоджується). Метою цього дослідження було почати намічати різні виміри володіння, кожен з яких може потім будуть розглянуті більш детально при подальших дослідженнях.

Так, загалом було визначено 708 дескрипторів для матеріальних об'єктів власності, 742 – для нематеріальних і 703 – для абстрактних. Усі вони об'єдналися у 11 категорій, що виявилися спільними для всіх трьох типів об'єктів володіння та описують мотивацію психологічного привласнення матеріальних об'єктів власності. Дані представлені у таблиці 1.

цим доступом. Володіння об'єктами, які для інших теж здаються символічно цінними та привабливими, є вагомим інструментом здійснення контролю над іншими. У такий спосіб реалізується владна функція власності, а також реалізація символічної взаємодії між особистісною ідентичністю та соціальним оточенням. Завдяки і через власність відбувається ідентифікація людей з іншими, собі подібними, оскільки об'єкти власності стають символічним продовженням власного «Я» особи. Згідно теорії символічного інтеракціонізму, об'єкти – як символи – несуть значення, надані їм суспільством. У той самий час кожна окрема людина усвідомлює соціальні значення своєї психологічної власності і, таким чином, додає їй значення і розширює свою особистість.

Також важливим мотивом психологічного привласнення є умови, в яких таке привласнення відбулося.

Таблиця 1.

Результати контент аналізу щодо ієрархії мотивів психологічного привласнення

Порядковий номер	Об'єкти власності			жінки	чоловіки
	матеріальні	нематеріальні	абстрактні		
1	1 (162)	4 (163)	4 (156)	4 (244)	1 (209)
2	2 (106)	3 (145)	11 (103)	3 (200)	4 (167)
3	3 (104)	1 (122)	1 (101)	1 (176)	2 (125)
4	4 (92)	10 (87)	5 (96)	5 (111)	3 (114)
5	5 (78)	7 (84)	2 (73)	2 (108)	5 (87)
6.	6 (72)	2 (54)	3 (65)	7 (104)	7 (59)
7	7 (38)	11 (36)	8 (42)	11 (101)	6 (53)
8	8 (24)	5 (24)	7 (41)	10 (82)	11 (46)
9	9 (16)	6 (11)	10 (13)	8 (63)	10 (26)
10	10 (8)	8 (9)	6 (8)	6 (38)	8 (12)
11	11 (8)	9 (7)	9 (5)	9 (22)	9 (6)
Всього	708	742	703	1249	904

Примітка: * 1 – право контролювати та розпоряджатися; 2 – самостійне використання; 3 – недоступність для інших; 4 – відчуття, що щось належить саме тобі; 5 – умови набуття власності; 6 – легітимне (юридично визнане) право володіння; 7 – відповідальність; 8 – ресурси і можливості, які дає об'єкт власності; 9 – досяжність; 10 – задоволення потреб; 11 – засіб самопрезентації та самовираження

** У дужках вказана кількість згадувань категорії

Як бачимо, одним із домінуючих є мотив контролювати і розпоряджатися, особливо щодо матеріальних об'єктів власності. Чим більше ми відчуваємо контроль і вплив на об'єкт, тим більше ми володіємо цим об'єктом і тим більше він стає частиною розширеного Я. Досягнення позитивних результатів щодо контролю над об'єктом власності сприяє появі задоволенню особи собою і своїми діями. Такий контроль досягається у тому числі завдяки обмеженню доступу інших до користування об'єктом власності чи принаймні керуванню

Тобто чим складніше, важче, довше особа йде до привласнення об'єкту, довше чекає, докладає більше зусиль, долає більше бар'єрів, тим сильніше буде відчуття того, що цей об'єкт власності належить саме мені. Меншою мірою опитувані орієнтують на легітимність володіння, тобто визнання іншими права господаря на володіння тим чи іншим предметом та можливості, які потенційно може надавати володіння тим чи іншим предметом. Тобто такий практичний мотив не є достатньо поширеним і вагомим.

Як бачимо, серед чоловіків домінує прагнення володіти об'єктами, що забезпечують вищий рівень ефективності, контролю та можливості розпоряджатися. Для жінок більш характерним і важливим є унікальність володіння і символічність предметів, які сприяють їх самовираженню. Цікавим виявився факт того, що відповідальність, а скоріше прагнення до відповідальності у чоловіків виявився на останньому місці. Припускаємо, що такий розподіл пов'язаний з надмірним соціальним тиском щодо відповідальної позиції чоловіків. Тож, це є свого роду уникненням відповідальності. Хоча, безумовно, цей факт потребує подальшого вивчення. Найменшою мірою опитувані орієнтуються на досяжність/недосяжність бажаного об'єкту власності.

Висновки. Представлені результати дослідження мотивації володіння з уявленням відмінностей щодо різних типів власності та залежно від статі опитуваних. Суттєвих відмінностей за віком не було виявлено. Особливе значення для всіх груп опитаних мали три виміри: (а) вплив та контроль над об'єктом власності, (б) право самостійного, унікального користування та (в) недоступність для інших. Для абстрактних та нематеріальних об'єктів власності більш вираженими є мотиви самопрезентації. Серед чоловіків домінує прагнення володіти об'єктами, що забезпечують вищий рівень ефективності, контролю та можливості розпоряджатися. Для жінок більш характерним і важливим є унікальність володіння і символічність предметів, які сприяють їх самовираженню. Отримані результати закладуть основу для подальших наукових розвідок в цьому напрямі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у можливості експериментального моделювання з посилення відповідних мотивів задля актуалізації почуття власності щодо різних типів об'єктів власності.

References:

- Beaglehole, E. (2015). *Property: A Study in Social Psychology*. London. Psychology Press.
- Bettleheim, B. (1969). *The Children of the Dream*. MacMillan, London.
- Dittmar, H. (1992). *The Social Psychology of Material Possessions: To Have is to Be*.
- Dzheymys, U. (1991). *Psikhologiya [Psychology]*. Moskva [in Russian].
- Furby, L. (1978). Possessions in Humans: An Explanatory Study of Its Meaning and Motivation. *Social Behavior and Personality*. 6. 1. 49-65.
- Jussila, I., Tarkiainen, A., Sarstedt, M. & Hair, J.F. (2015). Individual Psychological Ownership: Concepts, Evidence, and Implications for Research in Marketing. *Journal of Marketing Theory and Practice*. 23 (2), 121-139. DOI: 10.1080/10696679.2015.1002330
- Karahanna, E., Xin Xu, S. & Zhang, N. (2015). Psychological Ownership Motivation and Use of Social Media. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 23:2, 185-207 DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/10696679.2015.1002336>
- Karnyshev, A.D., Burmenko T.D., Ivanova Ye.A. (2006). *Chelovek i sobstvennost' [Man and Property]*. Irkutsk: Izd-vo BGUEP [in Russian].
- Khazratova, N.V., Lutsenko, M.YU. (2011). Potreba u vlasnosti yak sotsial'no-psykholohichnyy fenomen [The need for property as a socio-psychological phenomenon]. *Psykhologhiya osobystosti [Psychology of personality]*. 3. 113-121 [in Ukrainian].
- Klymchuk, V. O. (2015). *Motyvatsiynyy dyskurs osobystosti: na shlyakhu do sotsial'noyi psykholohiyi motyvatsiyi [Motivational discourse of personality: on the way to social psychology of motivation]*. Monohrafiya. Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. I. Franka [in Ukrainian].
- Leturno, SH. (1889). *Evolutsiya sobstvennosti [The evolution of property]*. SPb [in Russian].
- Maslou, A. (2019). *Motivaiya i lichnost' [Motivation and personality]*. Piter. [in Russian].
- Mead, G. H., 1934: *Mind, Self and Society*. University of Chicago Press, Chicago. Otto, L. B., 1975: Socialization and acquisitiveness. Paper presented at the National Science Foundation Conference on societal implications of energy scarcity: Social and technological priorities in steady state and constricting systems. Portland, Oregon, June 7-8.
- Ozler, H., Yilmaz, A., Ozler, D. (2008). Psychological ownership: an empirical study on its antecedents and impacts upon organizational behaviors. *Problems and Perspectives in Management*. 6. 3. 38-47.
- Payps, R. (2008). *Sobstvennost' i svoboda [Property and freedom]*. M.: Moskovskaya shkola politicheskikh issledovaniy. [in Russian].
- Peck, J., Shu, S. B. (2018). Psychological Ownership and Consumer Behavior. *Springer International Publishing*. 263 pp. DOI: 10.1007/978-3-319-77158-8
- Pierce, J.L., Kostova, T. & Dirks, K.T. (2002). The state of psychological ownership: Integrating and extending a century of research. *Review of General Psychology*. 7(1). DOI: 10.1037/1089-2680.7.1.84

Iryna H. Hubeladze

PhD. in Psychology, senior researcher of the Department of Masses and Communities Psychology, Institute for Social and Political Psychology, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

THE MOTIVATION OF PSYCHOLOGICAL APPROPRIATION: AN EMPIRICAL STUDY

ABSTRACT

Ownership is considered as a social and psychological phenomenon based on the basic instinctive need for property, which satisfaction is closely linked to personality formation and group consciousness functioning. Cognitive and emotional attachment between a person and an owned object affects an individual's self-perception and behavior. The article studies deep experiences underlying a sense of ownership. The motives of psychological appropriation define general directions of human activities and energy applied to them. The main motives of psychological appropriation are control, self-investing into time and resource, intimate knowledge of an owned object, self-efficiency, identity and feeling of belonging. We have substantiated that the satisfaction of property needs helps satisfaction of people's basic needs: for security, respect and accepting by others, as well as for self-realization and self-determination. The article purpose is to determine empirically basic motives that prompt a person to psychological appropriation of owned objects of various natures: tangible, intangible and abstract.

The empirical study on the semantic field of psychological nature of property and motivation of psychological appropriation was represented. Ownership was seen as subjective perception by a person that something belonged to him/her, without binding to the presence or absence of legally recognized laws. We tried to reflect various measurements of psychological possession motivation depending on types of owned objects: material, intangible or abstract. Polls with open issues were carried out among 150 respondents. Each of the respondents were answered a separate question for each type of ownership. The content analysis of the statements was applied in order to analyze the answers. The obtained data on the possessive motivation depending ownership types and an owners gender were presented. There were no significant differences as for age. Three aspects were particularly important to all respondents:

(a) impact and control over an owned object, (b) the right to independent, unique use and (c) inaccessibility to others. The results will lay the basis for further scientific exploration in this area.

Key words: motivation, psychological ownership, sense of ownership, psychological appropriation, psychological factors, need for property, control, self investment, intimate knowledge.

Губеладзе Ирина Гурамовна

Кандидат психологических наук, старший научный сотрудник лаборатории психологии масс и сообществ Института социальной и политической психологии Национальной академии педагогических наук Украины, г. Киев (Украина)

МОТИВАЦИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ПРИСВОЕНИЯ: ЭМПИРИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ

АННОТАЦИЯ

Собственность рассматривается как социально-психологический феномен, основанный на базовой инстинктивной потребности в собственности, удовлетворение которой тесно связано с формированием личности и функционированием группового сознания. Когнитивная и эмоциональная привязанность между личностью и объектом собственности влияет на самовосприятие и поведение человека. Статья посвящена изучению глубинных переживаний, лежащих в основе чувства собственности. Мотивы психологического присвоения определяют общее направление и энергоемкость активности человека. Основными мотивами психологического присвоения является контроль, самоинвестирование времени и ресурса, интимные знания об объекте собственности, самоэффективность, идентичность и чувство причастности. Обосновано, что удовлетворение потребности в собственности способствует удовлетворению базовых потребностей человека, потребности в безопасности, уважении и принятии другими, а также потребности в самореализации и самоопределении. Целью статьи является эмпирическое определение основных мотивов, побуждающих человека к психологическому присвоению объектов собственности различной природы: материальные, нематериальные и абстрактные. Представлены результаты эмпирического исследования, в котором изучалось семантическое поле природы собственности и мотивации психологического при-

своения. Владение рассматривалось как субъективное восприятие человеком, что принадлежит именно ему, без привязки к наличию или отсутствию юридически признанного права. В результатах мы пытались отразить различные измерения мотивации психологического владения в зависимости от типа объекта собственности: материальной, нематериальной или абстрактной. Опрос с открытыми вопросами был проведен среди 150 респондентов. Каждый из опрошиваемых отвечал на отдельный вопрос по каждому типу собственности. Для анализа ответов был применен контент-анализ содержания высказываний. Представлены результаты исследования мотивации владения с выразительности различий по различным типам собственности и в зависимости от пола опрошиваемых. Существенных различий по возрасту не было обнаружено. Особое значение для всех групп опрошенных имели три измерения: (а) влияние и контроль над объектом собственности, (б) право самостоятельного, уникального пользования и (в) недоступность для других. Полученные результаты заложат основу для дальнейших научных исследований в этом направлении.

Ключевые слова: мотивация, психологическая собственность, чувство собственности, психологическое присвоение, психологические факторы, потребность в собственности, контроль, самоинвестирование, уникальное знание.

How to cite (як цитувати):

Hubeladze, I. (2021). *THE MOTIVATION OF PSYCHOLOGICAL APPROPRIATION: AN EMPIRICAL STUDY*. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 7 (4), 122-130. <https://doi.org/10.31108/1.2021.7.4.12> [in Ukrainian]

Дата отримання статті: 13.03.2021

Дата рекомендації до друку: 20.04.2021

Дата оприлюднення: 30.04.2021